Прамова тав. Я. Адамовіча

па дакладу ўраду Украінскай ССР на II сэсіі ЦВК СССР.

Я спачатку ня думаў выступаць, бо лічыў, што даклад т. Чубара аб працы ўкраінскага ўраду нас поўнасьцю здавальняе. Ва ўсякім раве ён і ня выклікаў бы асаблівае крытыкі, калі-б ня выступіў тав. Ларын і не закрануў надта востра ня толькі для Украіны пытаньня. Я думаю, што гэта пытаньне будзе і ў далейшым абгаварвацца яшчэ доўгі час. Калі раней расейская нацыянальнасьць заўважала вышэйшым органам, што ў тэй ці іншай нацыянальнай рэспубліцы прыгнятаюцца паасобныя меншасьці і сваю нязгоднасьць з нацыянальным пытаньнем у тэй ці іншай рэспубліцы хавала, дык зараз, калі нацыянальнае пытаньне практычна прыбліжаецца да вырашэньня, яна стала гаварыць ужо аб тым, што рускіх прыгнятаюць. Да гэтага пытаньня я вярнуся пасьля.

Калі т. Чубар зрабіў свой даклад, дык перад маімі вачмі паўстаў весь малюнак барацьбы рабочых і сялян за Савецкую Беларусь, бо барацьба за нацыянальную рэспубліку праходзіла ў нас у той самай форме, як і на Украіне, толькі з тэй розьніцай, што там яшчэ сёньня існуе загранічай так званы «народны ўрад», а ў нас на Беларусі гэты ўрад увосень 1925 году сам зьліквідаваўся.

Па дакладу тав. Чубара можна бачыць адзін недахват—у тым, што ня было садакладу саюзнага ўраду. Мы зараз уваходзім у паласу арганічнае працы. Кіраваць такой вялікай фэдэрацыяй, як наш Саюз, можна толькі пры дакладным і глыбокім яго вывучэньні і пры належнай крытыцы працы. У далейшым, калі мы будзем слухаць даклад беларускага ўраду, калі мы будзем слухаць даклад РСФСР ці іншае саюзнае рэспублікі,— нам варта было б заслухаць і садаклад саюзнага ўраду. (Енукідзе з месца: «Спачатку трэба абсьледаваць»). Тав. Енукідзе правы: раней трэба абсьледаваць, а тады ўжо рабіць садаклад. Разумеецца, цяжэй абсьледаваць і рабіць садаклад, чымся не абсьледаваць і не рабіць яго, але пры садакладзе ня мелі-б месца выступленьні, якія характарызуюць працу цэлае рэспублікі, як затуманьваньне пытаньня. Гэта адзін аргумэнт за садаклад саюзнага ўраду, але зразумела, што такі садаклад агулам дапамагаў бы дзелавому кірунку спрэчак, так што, напрыклад, паведамленьне т. Грынько аб пабудоўцы электрычнае станцыі спаткала-б крытыку па сутнасьці.

Цяпер наконт выступленьня т. Ларына. Я лічу, што ад гэтага выступленьня ёсьць карысьць—і не таму, што я згаджаюся з яго поглядам, а таму, што ён узьняў пэўнае пытаньне, на якое сэсія павінна даць адказ. Т. Ларын адбівае пэўны настрой, і нам з ім трэба лічыцца.

Станоўчы бок у працы ўкраінскага ўраду я бачу ў тым, што яго вопыт і ініцыятыва будуць выкарыстаны іншымі рэспублікамі. У такім спосабе працы—моц Саюзу ССР. Я павінен адзначыць, што Беларусь у цэлым шэрагу выпадкаў, у цэлым шэрагу пытаньняў як у галіне нацыянальнае палітыкі, так і іншых удачна выкарыстала ўкраінскія дасягненьні.

Па сутнасьці пытаньня, узьнятага т. Ларыным, я думаю, што калі-б уціск расейскай нацыянальнасьці меў месца на Украіне, дык гэта азначала-б, што таксама тым, што Украіну насяляюць шмат розных нацыянальнасьцяў і тым, што Украіна, падобна Беларусі, знаходзіцца ў суседстве з буржуазнымі дзяржавамі. Не падумайце, што вельмі лёгка жыць з імі побач. З за гэтага суседзтва прыходзіцца ўрадам гэтых рэспублік затрачваць надзвычайна многа энэргіі, патугаў і сродкаў на вырашэньне пагранічных пытаньняў. А эміграцыя, якая прадае ўкраінскую тэрыторыю і ўсё, што хочаце,—па вашаму, мала адбірае сіл і ўвагі? І вось калі, не разьбіраючыся ў канкрэтных фактах, агульна кажуць, што расейская нацыянальнасьць прыгнятаецца, дык гэтым толькі тармазяць працу.

Пры царызме ўкраінскія чыноўнікі, абавязаны былі ведаць расейскую мову. а зараз расейскія чыноўнікі, якія засталіся ў спадчыну ад царызму, ня хочуць вучыць украінскую мову і пярэчаць усім законным і патрэбным мерам, якія праводзяцца ў гэтым напрамку ўкраінскім урадам.

Калі ўзяць усё гэта разам, узяць і тое, што ня так даўно расейскія чыноўнікі пыталіся—наогул ці патрэбна ўкраінізавацца, вучыць украінскую ці беларускую мову, як «мужыцкую» (а нам яна патрэбна, як мова большасьці жыхарства, бо праз гэту мову мы зьвяжам савецкі апарат з сялянствам і будзем абслугоўваць жыхарства на зразумелай яму мове), калі ўзяць і тое, што гэтыя чыноўнікі і да гэтага часу скрыта пярэчаць савецкаму ўраду ў нацыянальнай справе, дык будзе зразумела, што пачынаюць гаварыць аб тым, нібыта расейскую нацыянальнасьць прыгнятаюць.

Тав. Ларын, зачытваючы тут свае матар'ялы, ня даў нам справкі: а калі зьвяртаўся расейскі рабочы ці расейскі селянін да харкаўскага выканкому, атрымліваў ён адказ на расейскай мове, ці не атрымліваў? Калі-б т. Ларын да агалошанага дакуманту дадаў гэтыя справкі, мы мелі-б магчымасьць крытыкаваць, але такога выпадку, каб расейскаму рабочаму ці селяніну не адказалі на расейскай мове, быць ня можа. На Украіне, як і ў іншых Савецкіх рэспубліках, расейская мова, побач з іншымі мовамі, зьяўляецца мовай дзяржаўнай, на якой можна зьвяртацца ў савецкія ўстановы за справкамі і атрымліваць на іх адказ. Мы бачым, што якраз чыноўніцкі апарат усякімі спосабамі выяўляе сваю ўпартасьць, ня хоча даваць адказу ўкраінскаму ці беларускаму селяніну на яго роднай і зразумелай яму мове.

У гэтай справе прадстаіць цяжкая праца, бо вы ня скажаце, што можна адразу гэтых чыноўнікаў звольніць, а, значыцца, іх трэба перавыхаваць, а гэта праца цяжкая і патрабуе доўгага часу. У адным выпадку прыдзецца перавыхоўваць, у другім выпадку—злосных чыноўнікаў, якія ня хочуць служыць так, як гэтага хоча савецкая ўлада, трэба прымусіць вывучыць украінскую мову. Нічога страшнага тут няма. Гэта мера поўнасьцю апраўдаецца тым, што праз некаторы націск пры агульным падтрыманьні жыхарства мы прымусім савецкі апарат служыць так, як патрэбна савецкай уладзе і камуністычнай партыі, як патрэбна большасьці мас.

Вазьмеце, т. Ларын, і пачытайце замежныя нацыяналістычныя газэты: вы там убачыце, што ўкраінскія праўды атрымаецца горшы выгляд няпраўды, калі не растлумачыць іх у кожным паасобным выпадку. Паасобныя выпадкі памылак трэба зьнішчыць. Непасрэдны абавязак члена ЦВК, т. Ларына, які не стаіць збоку ад савецкай працы, паслаць пэўнае запытаньне ўкраінскаму ўраду, каб ён даў яму той ці іншы адказ па сутнасьці.

Таварышы казалі пра спэцыялістаў. Усе рэспублікі, у тым ліку і ўкраінская, ня маюць досыць сваіх спэцыялістаў. Пакуль мы падрыхтоўваем кадр спэцыялістаў, мы павінны лічыцца з настроямі чыноўнікаў, якія працуюць з савецкай уладай, але ня хочуць вучыць мову тэй ці іншай нацыянальнасьці і гэтым самым ня хочуць дапамагаць савецкай уладзе ў яе вялікай працы.

Пераходжу да паасобных практычных заўвагаў. Я лічу, што ў агульнай рэзалюцыі, якая будзе ўхвалена па дакладу ўкраінскага ўраду, трэба будзе адначасна вызначыць пытаньне, якое датычыць усіх пагранічных рэспублік. У пагранічнае пытаньне ўваходзіць пытаньне будаўніцтва казармаў, хутчэйшага правядзеньня землеўпарадкаваньня, пытаньне ўмацаваньня кааперацыі, шырокага культурнага будаўніцтва і г. д. Пагранічнае пытаньне ўжо стаяла ў парадку дню працы саюзнага ўраду, але мы павінны будзем у гэтай рэзалюцыі паглыбіць і яшчэ больш падкрэсьліць яго, бо цяжкія пагранічныя абставіны ня могуць прымусіць Савецкі Саюз дапамагчы пагранічным рэспублікам.

Другое пытаньне—аб мястэчках. Жыхарства мястэчак амаль што выміраe. Мы павінны яго выратаваць і пашырыць па ўсім Савецкім Саюзе тыя мерапрыёмствы, якія Украіна і Беларусь вызначылі ў сябе, бо такія мястэчкі ёсьць ня толькі на Украіне і Беларусі, але і ў іншых частках Саюзу ССР. Пытаньне пра мястэчкі трэба падкрэсьліць дзеля таго, каб мерапрыёмствамі ўсяго Саюзу ў цэлым дапамагчы ўмацаваньню местачковага жыхарства ў гаспадарчым і культурным сэнсе.

Далей — пра беспрытульнасьць. Тав. Чубар ня спыніўся на ім, але некаторыя таварышы казалі пра беспрытульнасьць. Трэба мерапрыёмствамі ўсяго Саюзу дапамагчы рэспублікам у барацьбе з беспрытульнасьцю.

Яшчэ адно пытаньньне, якое вельмі цікавіць Украіну і Беларусь —пытаньне пра мэліарацыю. На Палесьсі, Валынскае губ., па рацэ Прыпяці ёсьць шмат балот, а ў той жа час на Украіне і на Беларусі не стае зямлі. Я лічу, што работам па мэліарацыі трэба надаць агульнасаюзную значнасьць. Калі мы прызналі барацьбу з сухменем у Закаўказьзі, Туркменістане і Узбекістане агульна-саюзнай справай, дык мэліарацыя Беларусі і Украіны—густа заселеных рэспублік з недахватам зямлі, з аграмаднай лішкай сялянскіх рабочых рук,—ня менш важная справа. Гэта—агульнасаюзная задача. Агульнасаюзнымі мерапрыёмствамі трэба дапамагаць рэспублікам хутчэй асушыць гэтыя балоты, дастасаваць іх пад ворыва і сенажаці і гэтым самым зьменшыць зямельны крызіс.

Адзін з адмоўных момантаў,—гэта благая праца ўкраінскае кааперацыі. Становішча, пры якім на адзін рубель сваіх сродкаў прыпадае 18 руб. запа-

З поўным тэкстам дакумента можна азнаёміцца ў бібліятэцы